

ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับอังกฤษสมัยรัตนโกสินทร์:
 ศึกษากรณีค้าไม้สัก (พ.ศ. 2367-2453)

นางสาวพรทิพา ถาวรสุข

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2533

ISBN 974-577-747-1

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

COMMERCIAL RELATIONS BETWEEN THAILAND AND
ENGLAND DURING THE RATTANAKOSIN PERIOD :
A CASE STUDY OF TEAK TRADE (1824-1910)

Miss Porntipa Thavonsukh

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment
of The Requirements
For The Degree of Master of Art
Department of International Relations
Graduate School
Chulalongkorn University

1990

ISBN 974-577-747-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับอังกฤษสมัย
รัตนโกสินทร์ : ศึกษากรณีค้าไม้สัก (พ.ศ. 2367-2453)
(COMMERCIAL RELATIONS BETWEEN THAILAND AND
ENGLAND DURING THE RATTANAKOSIN PERIOD :
A CASE STUDY OF TEAK TRADE (1824-1910)

โดย นางสาวพรทิพา ถาวรสุข
ภาควิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญา รัตนมงคลมาศ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรภัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิเนตา ศุภรเสนีย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญา รัตนมงคลมาศ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.เชียน ธีระวิทย์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมเพียงแผ่นเดียว

พรทิพา ถาวรสุข : ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับอังกฤษสมัยรัตนโกสินทร์ :
ศึกษากรณีค้าไม้สัก (พ.ศ.2367-2453) COMMERCIAL RELATIONS BETWEEN
THAILAND AND ENGLAND DURING THE RATTANAKOSIN PERIOD : A CASE STUDY
OF TEAK TRADE (1824-1910) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.อภิญา รัตนมงคลมาศ,
ผศ.ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์, 143 หน้า ISBN 974-577-747-1

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงเป้าหมายและวิธีดำเนินการของไทยในความสัมพันธ์ที่
ไม่เท่าเทียมกับอังกฤษ โดยจะศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางการค้าเฉพาะการค้าไม้สัก ระหว่างปี
พ.ศ. 2367-2453

ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตของอังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ทำให้อังกฤษ
เข้ามามีบทบาททางการ เมืองและ เศรษฐกิจใน เอเชียด้วยการใช้กำลังทางทหารเข้ายึดครองดินแดน และ
บีบบังคับให้ผู้แพ้ออมทำสนธิสัญญาเพื่อสนองประโยชน์ทาง เศรษฐกิจของอังกฤษ ดังเช่นการเข้าไปมีอิทธิพล
เหนือจีนและบังคับให้จีนทำสนธิสัญญาจนมีผล เปลี่ยนแปลงรูปแบบทางการค้าของจีนที่เคยใช้ระบบรัฐบรรณาการ
การเปลี่ยนแปลงของจีนดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อรายได้ของไทยที่เคยได้จากการค้าผูกขาดผ่านระบบ
บรรณาการ ในขณะที่เดียวกัน อังกฤษได้บีบบังคับให้ไทยทำสนธิสัญญาเบาริง อันเป็นสนธิสัญญาที่กำหนดรูปแบบ
ความสัมพันธ์ และวางระเบียบทางการค้าขึ้นใหม่เพื่อเปิดโอกาสให้อังกฤษเข้ามาแสวงประโยชน์ทาง เศรษฐกิจ
สำหรับไม้สักนี้ เป็นวัตถุประสงค์ที่อังกฤษต้องการนำไปใช้ในอุตสาหกรรมต่อเรือในยุโรป อังกฤษจึงเข้ามาดำเนิน
ธุรกิจค้าไม้สักในหัว เมืองลานนา ทำให้ไม้สักกลายเป็นสินค้าใหม่ที่มีมูลค่าและความสำคัญทาง เศรษฐกิจของ
ไทยที่รัฐบาลนำมาชดเชยรายได้ที่สูญเสียไปจากการค้ากับจีน แต่เนื่องจากสถาบันทางการเมืองและระบบ
เศรษฐกิจของไทยไม่สามารถคุ้มครองและอำนวยความสะดวกในด้านการค้าไม้สักให้กับอังกฤษได้อย่างเพียงพอ
จึงทำให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองกับอังกฤษตลอดเวลา ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงปรับระบบด้วยการทำ
สนธิสัญญา ออกพระราชบัญญัติ กฎหมาย และจัดตั้งกรมป่าไม้ เพื่อแก้ไขสาเหตุของความขัดแย้ง ในขณะที่
เดียวกัน รัฐบาลไทยก็ได้รับผลประโยชน์จากการค้าไม้สักมากขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
สาขาวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
ปีการศึกษา 2533

ลายมือชื่อนิติกร
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
.....

พิมพ์ต้นฉบับทศด้อยวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

PORNTIPA THAVONSUKH : COMMERCIAL RELATIONS BETWEEN THAILAND AND ENGLAND DURING THE RATTANAKOSIN PERIOD : A CASE STUDY OF TEAK TRADE (1824-1910)
THESIS ADVISORS : ASSO. PROF. ABHINYA RATTANAMONGKOLMAS, Dr., ASST. PROF. CHAYACHOKE CHULASIRIWONGS, Dr. 143 pp. ISBN 974-577-747-1

The objective of this thesis is to make a study on the goals and means of Thai government in dealing with the unequal relationship with England. To achieve this, the thesis will make an analytical study on the Thai-British teak trade during the years 1824-1910.

The study reveals that as a result of a change in the mode of production in eighteenth century England, the British began to increase their political and economic roles in Asia by using military might to annex territories and forcing native rulers to agree on treaties which bolstered economic advantages for the British. One particular incident which related to the case under study was when Britain forced an unequal treaty on Imperial China which eventually forced the Chinese to alter their age-old trade-tribute system. The alteration also affected the Thai national income which partially derived from the monopoly of trade through the tribute system. At the same time, Britain also forced on Thailand the unequal Bowring Treaty which set down a new system of relationship and trading regulations. By doing so the British had a better chance in seeking economic advantages. With regard to teak, Britain needed it for her ship building industry in Europe. Therefore, the British began to influence the teak business in the Lan-na region. Soon, teak became a new valuable product in the Thai economy. The government had finally found a new income substitution for the decreasing Thai-Chinese trade. However, because the existing Thai political institution and economic system could not ensure full advantages for the British in their teak trade, political conflicts between Thailand and Britain frequently arose. This led the Thai to improve their systems by issuing degrees and laws, making new treaties and establishing the Forestry Department, so that differences between the two countries could be reduced. Consequently, the Thai government also gained more benefit in her teak trade.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
สาขาวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
ปีการศึกษา 2533

ลายมือชื่อนิสิต *Pornnipa Thavonsukh*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *อ.พรทิพย์ธรรมมงคล*

๘

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วินิตา ศุภรเสพย์ ประธาน
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญา รัตนมงคลมาศ
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษา
ร่วม และศาสตราจารย์ ดร.เขียน ชีระวิทย์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้
กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบ และแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จน
เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณ คุณวิวัฒน์ คติธรรมนิตย์ คุณกันทิมา เกตุมุรินทร์
เพื่อนผู้ให้คำแนะนำและความห่วงใยด้วยความจริงใจเสมอมาจนกระทั่ง
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ และใคร่ขอขอบคุณ คุณจักรกริช สมประสงค์
เพื่อนผู้ให้ความช่วยเหลือ ร่วมมือเป็นอย่างดี ตลอดจนขอขอบคุณ
บุคคลอีกหลายท่านที่ไม่ได้กล่าวชื่อนาม ณ ที่นี้

พรทิพา ถาวรสุข

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่	
1. บทนำ	
1. คำนำ.....	1
2. ชื่อสารวิจัยงานเขียนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง ไทยกับอังกฤษ.....	5
3. ประเด็นศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทย-อังกฤษ: ขอบเขตและเป้าหมาย.....	11
4. กรอบความคิดที่ใช้ในการศึกษา.....	14
5. ฐานคติในการศึกษา.....	15
6. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	17
7. วิธีการศึกษาและการนำเสนอ.....	17
8. ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา.....	18
2. ไทยกับการเปลี่ยนแปลงทางการค้าระหว่างประเทศในสมัยกรุง รัตนโกสินทร์ตอนต้น.....	19
การขยายบทบาทและอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ-การเมืองระหว่าง ประเทศของอังกฤษ.....	19
1. บทบาทของอังกฤษในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	21
2. บทบาทของอังกฤษในประเทศจีน.....	23

การค้าระหว่างประเทศของไทยในสมัยอยุธยาและ	
ต้นรัตนโกสินทร์.....	26
1. ความเป็นมาของการค้าต่างประเทศของไทย	
สมัยอยุธยา และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น.....	27
2. การดำเนินการค้ากับต่างประเทศของไทย.....	29
3. ประเทศคู่ค้าต่างประเทศของไทย.....	34
4. รายได้จากการค้ากับต่างประเทศ.....	39
ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางการค้าระหว่างประเทศ	
ต่อไทย.....	41
3. ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับอังกฤษสมัยต้นรัตนโกสินทร์..	43
ความเป็นมาของการค้าต่างประเทศระหว่างไทยกับอังกฤษ.....	43
การปรับตัวทางการค้ากับต่างประเทศระหว่าง พ.ศ. 2367-2394:	
สนธิสัญญาเบอร์นี.....	46
1. สาเหตุ.....	46
2. กระบวนการปรับตัวของไทยต่อข้อเสนอของอังกฤษ.....	48
3. ผลกระทบของสนธิสัญญาเบอร์นีต่อไทย.....	51
การปรับตัวทางการค้ากับต่างประเทศระหว่าง พ.ศ. 2394-2453:	
สนธิสัญญาเบาริง.....	52
1. สภาพการณ์โดยทั่วไปภายหลังการทำสนธิสัญญาเบอร์นี... ..	52
2. สาเหตุ.....	54
3. กระบวนการปรับตัวของไทยต่อข้อเสนอของอังกฤษ.....	56
4. ผลกระทบของสนธิสัญญาเบาริงต่อไทย.....	58
5. สรุป.....	59
4. ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับอังกฤษ: กรณีการค้าไม้สัก..	62
สภาพหัวเมืองประเทศราชฝ่ายเหนือและการค้าไม้สักก่อนสนธิสัญญา	

เขาริ่ง.....	62
การรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางและการเพิ่มบทบาทในกิจการป่าไม้ ของไทยภายหลังสนธิสัญญาเขาริ่ง.....	66
1. ปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับการทำไม้ ในหัวเมืองฝายเหนือ.....	66
2. กระบวนการจัดระเบียบแบบแผนของการค้าไม้สักและ การรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง.....	71
ผลจากการดำเนินการเกี่ยวกับกิจการค้าไม้สักของรัฐบาลไทย.....	81
1. ผลทางเศรษฐกิจ.....	82
2. ผลทางการเมือง.....	83
5. สรุปและวิเคราะห์.....	84
บรรณานุกรม.....	94
ภาคผนวก ก	111
ภาคผนวก ข	112
ภาคผนวก ค	118
ภาคผนวก ง	123
ภาคผนวก จ	132
ภาคผนวก ฉ	139

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย